

Юлія Новіцька
(м. Житомир)

НАУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ІВАНА ФЕЩЕНКА-ЧОПІВСЬКОГО В ПОЛЬЩІ

Іван Фещенко-Чопівський народився 20 січня 1884 року в Чуднові. Навчався спочатку в міністерській народній школі, потім у міській гімназії в Житомирі. У 1903 році вступає до Київського політехнічного університету на хімічний факультет, мріяв стати технологом цукрової промисловості, але екскурсія до металургійних заводів Півдня України змінила його плани. Тоді він залишає хімію і вивчає металургію. Закінчивши в 1908 році Київський політехнічний університет, отримує титул інженера-металурга. До 1913 року працював на кафедрі Металургії і технології палив Київського політехнічного університету, спочатку як асистент, потім молодший науковий співробітник. У 1913/1914 проходив наукове стажування у відомого металознавця Пауля Оберхофера в Політехнічному інституті м. Бреслау (Вроцлав). Після початку Першої світової війни в 1914 році повернувся до Києва й обійняв посаду доцента рідного інституту.

Після подій Першої світової війни та Українських національних визвольних змагань доля закидає Івана Фещенко-Чопівського до Польщі, де в 1921 році завдяки польським друзям починає працювати у Варшавській політехніці. А через рік, у 1922/23 навчальному році, стає організатором і першим керівником кафедри Металографії в нововідкритому Металургійному факультеті Гірничої Академії в Кракові, читає лекції із загальної металургії та металографії і термічної обробки. З часом кафедра була перетворена в найважливіший Науковий інститут загальної металургії та термічної обробки. У 1925 році опублікував результати своїх досліджень, що були невідомі в Польщі, у книжці "Нариси з теорії металознавства".

У листопаді 1927 року у Варшавській політехніці відбувся захист докторської дисертації вченого. Вона стосувалася процесів хімічно-термічної обробки спеціальних сталей нікелю та берилію. Робота була новаторською й викликала велике зацікавлення наукового та інженерного світу. На захисті був присутній сам президент Польщі Ігнацій Мосціцький. Захист став теж великою подією для української діаспори, яка влаштувала славетному землякові гарячий прийом.

Можливостями використання кваліфікацій вченого зацікавилася польська індустрія зброї. З 1927 р. учений стає консультантом Польського оборонного промислу, що відкрило йому дорогу до нових актуальних проблем та технологій, а також збільшило можливості добре оплачуваних міжнародних контактів із кращими металознавчими лабораторіями світу. Одночасно до відомого зі своєї промислової результативності вченого звертаються представники металургійного комбінату (гути) "Рокój" (Спокій) у Новому Битомі з пропозиціями щодо вирішення важких проблем підвищення стійкості залізничних рейок, а також із пропозицією зайняти добре оплачувану посаду начальника Дослідної станції гуті. Відхід професора був великою втратою для Академії, і на прохання керівництва він ще до 1939 року продовжував за сумісництвом працю в цьому закладі, де за всі роки праці підготував 49 дипломних проектів, як правило, непересічної вартості для науки та промисловості.

У 1931 році він отримує титул професора. Окрім членства в Науковому товаристві ім. Т. Шевченка у Львові, стає членом Польської академії наук та наукових товариств у світі, зокрема в Англії, Франції, Бельгії, Німеччині, США, Швеції.

Період праці, пов'язаний з гутою "Бальдон", належить до апогею творчості Івана Фещенко-Чопівського. Він організує видання серії випусків фахових журналів, пов'язаних із військовою промисловістю та дослідними працями на гуті "Байльдон". З 1932 до 1936 р. з'явилися три потужні томи "Металознавства" - монографічної праці, що стала підсумком його творчого доробку. Це був період найінтенсивніших світових контактів, пов'язаних із міжнародними конференціями і зустрічами в Лондоні, Стокгольмі, Празі, Парижі, Бреслау, Дюсельдорфі. Іван-Фещенко Чопівський, як провідний спеціаліст міжвоєнної Польщі, не лише обмінювався науковою інформацією з відомими металургами і металознавцями Європи, але й часто був у дружніх стосунках із ними. Серед них - Г. Карпентьер, Ц. Деш, У. Евансон, Л. Зіллет, А. Портвейн, Е. Бейн, Т. Свіден, В. Гардфілд. Незважаючи на те, що І. Фещенко-Чопівський всюди декларував свою належність до українського народу, яку негативно сприймало загалом польське шовіністичне суспільство, він досягнув у Польщі високого успіху, користувався великим науковим авторитетом. Учений протягом 1931-1938 р. очолював польські державні делегації на Міжнародних науково-технічних конгресах у Бельгії, Німеччині, Франції, Англії, Швеції. У листопаді 1933 р. за заслуги в удосконаленні збройних

матеріалів отримує з рук президента Польщі Золотий Хрест Пошани. У грудні 1936 р. Гірничо-металургійна академія в Кракові присвоює йому найвищий педагогічний титул "титулярного професора".

Іван Фещенко-Чопівський допомагав українським студентам Кракова. Заклав спеціальний благодійний фонд ім. С. Петлюри, який був опертий на фінансову допомогу самого професора. Багато допомагає українській еміграції, стає головою Катовіцької філії Українського Народного Об'єднання в Німеччині. Але це коштувало йому німецького ув'язнення. Коли Івана Фещенка-Чопівського було звільнено, то він не мав сил виїхати на Захід, тому опинився під арештом НКВД. Повернення до Києва, суд і 10-річне заслання. Перебував у таборах Карелії і Воркута, де у вересні 1952 року помер і був похований.

Український учений зробив значний внесок у розвиток металознавства Польщі, одним із перших використав наукові дослідження для потреб металургійної та гірничої промисловості.